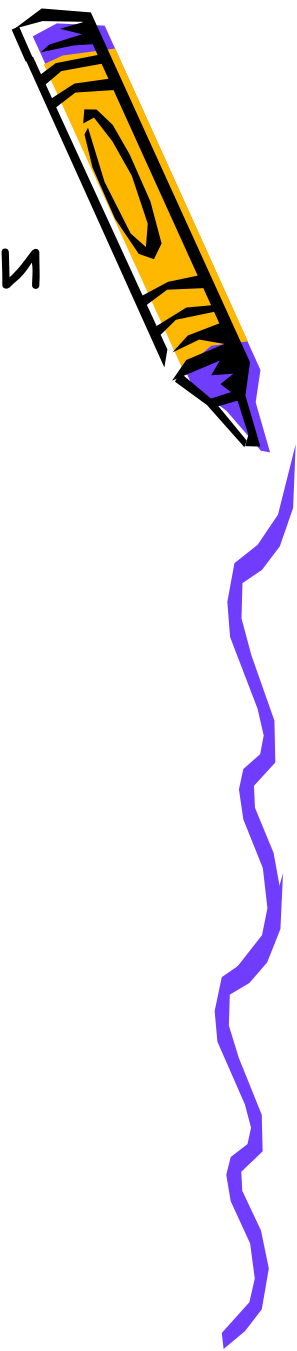

**МЕТОДОЛОГИЯ И МЕТОДИ НА
СОЦИАЛНАТА ПСИХОЛОГИЯ.
ПРОБЛЕМИ ПРИ
ИНТЕРПРЕТАЦИЯТА НА
ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИТЕ ДАННИ**

Доц. С. Цветкова, д.пс

Интердисциплинарните връзки на социалната психология с други научни области позволяват адекватното използване на изследователските процедури и достиженията им :

- психология
- физиология
- психиатрия
- мениджмънт
- математика и статистика

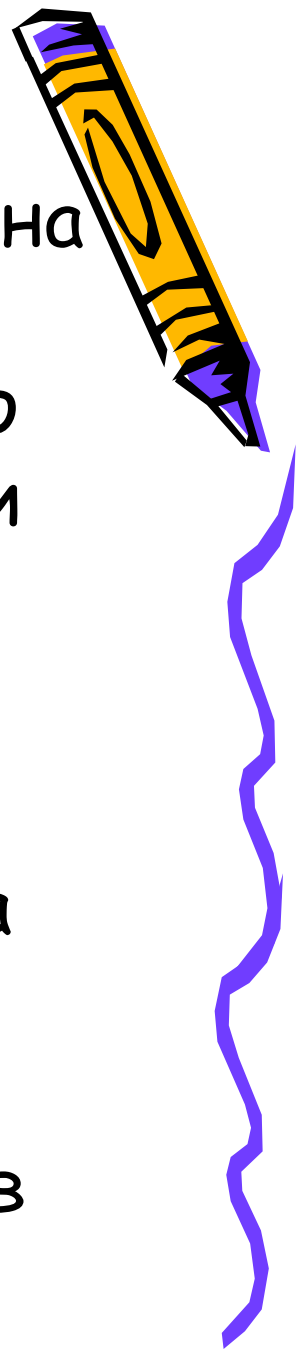
МЕТОДОЛОГИЯ

- Методът (от гр.) се определя като път за изследване или познание, сума от прийоми и операции за практическо и теоретическо усвояване на действителността.

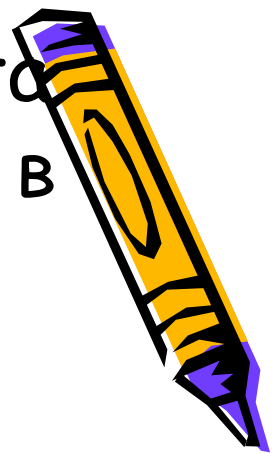

- Методите са детерминирани от теорията, свързани са с характера на разглежданите от нея проблеми и въпроси. Резултатите от адекватно използваните методи обогатяват и доразвиват теорията.

- В съвременната социална психология не съществува единна методологична основа. Методологическата мода е неустойчива, периодично изпада в кризи и в настоящия момент вече има натрупан богат реквизит

Методите са свързани тясно с предмета на научната област и се диференцират в две основни групи: **емпирични и теоретични.**

- Посредством емпиричните методи се събират данни за проучвания обект.
- Чрез вторите се изготвя обяснителен модел на обекти и явления от социалната действителност, установяват се закономерности.

- Социалната психология е експериментална по характер. Един от широко използваните от нея методи е социално-психологическият експеримент (с емпиричен характер).
- Сред теоретичните методи успешно се използват: хипотезата, теоретичното моделиране, аналитичният метод.

- Двете направления в тази научна област - емпирично и теоретично, използвания категориален апарат (понятия, категории, принципи), методологията и методиката водят до изграждането на **модели на научното познание - парадигми**. Парадигмите са "признати от всички научни достижения, които в течение на определен период дават модел за постановка на проблемите и техните решения".

МЕТОДИ НАУЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ

Изисквания:

- а) формулиране на **целта** (да е обвързана с научна парадигма, да е конкретна и ясна, да визира конкретни очаквания, да очертава оперативния ред на проучването, да е свързана с откриване на новото, да решава научно-значим проблем, да определя логиката на самото проучване);
- б) определяне на **задачите**, свързани и произтичащи от целта;
- в) конкретизиране на адекватна на проучването **методика**.

Дескриптивният подход

ВКЛЮЧВА СЛЕДНИТЕ СЪПКИ:

- извеждане на проблема;
- определяне на основните понятия;
- изработване на концептуален модел на изследваното явление.

Евристичният подход

ВКЛЮЧВА:

- дефиниране на основната идея (с очакваните предположения);
- формулиране на хипотезите, за доказване на основната идея.

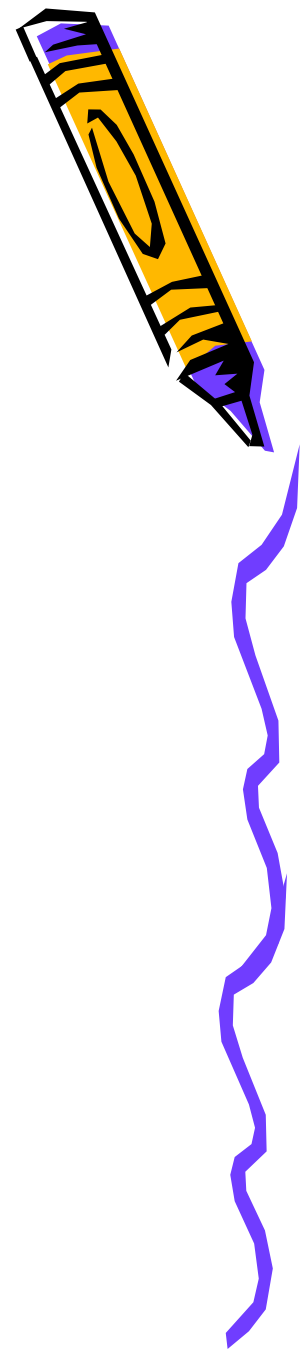
Кръгът от *разработващите* *процедури* включва:

- подбор на конкретни изследователски методи – за интерпретиране на теоретичните концепции, за емпирично проучване, за статистическа обработка.
- реализиране на процедурите за събиране на емпиричен материал, неговата обработка, интерпретиране и манипулиране, съобразно процедурите от предходните подходи.

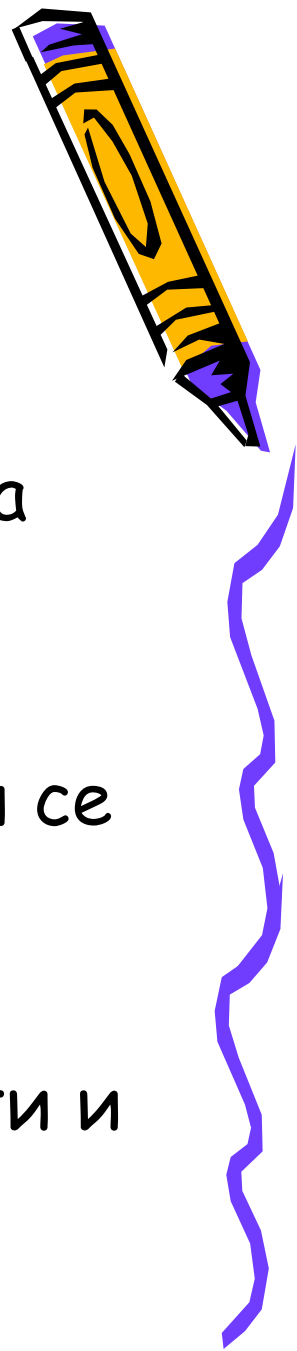

Операционалният кръг от процедури се финализира с **рекапитулационния кръг**, в който влизат:

- обсъждане на резултатите
- извеждане на изводи
- препоръки
- формулиране на нерешените проблеми

Определяне на извадката от генералната съвкупност лица.

- Прието е извадка $n \leq 30$ да се счита за малка, средна за $n > 30 - 120$ и голяма за $n > 120$.
- Извадката, направена на принципа на случайния подбор се счита за рандомизирана. За осъществяването и се използва най-често лотарийният принцип.
- Познати са: проста, районирана, типологична извадка, извадка по квоти и

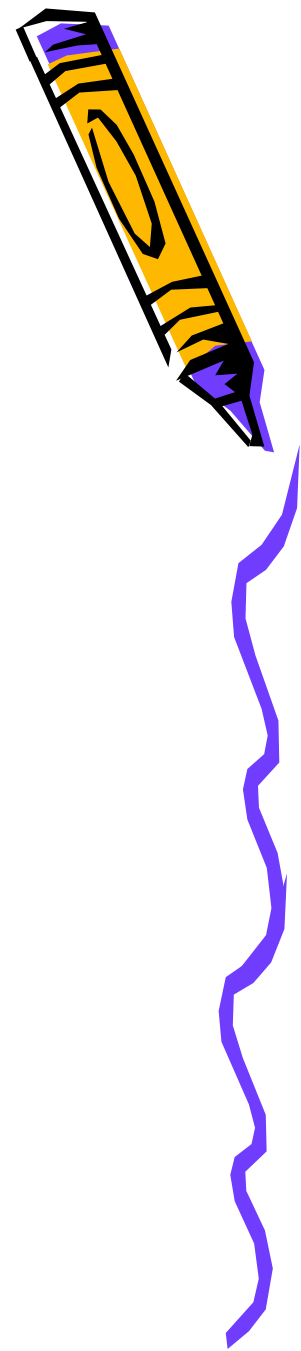

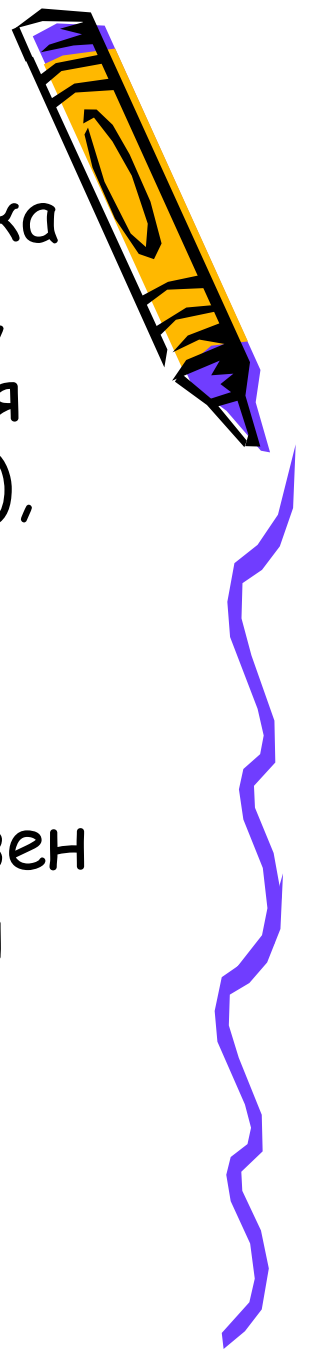
ЕМПИРИЧНИ МЕТОДИ

1. *Лабораторен експеримент*

2. *Интервю.* Може да съдържа отворени и затворени въпроси, скалиране; проверява се за валидност и надеждност.

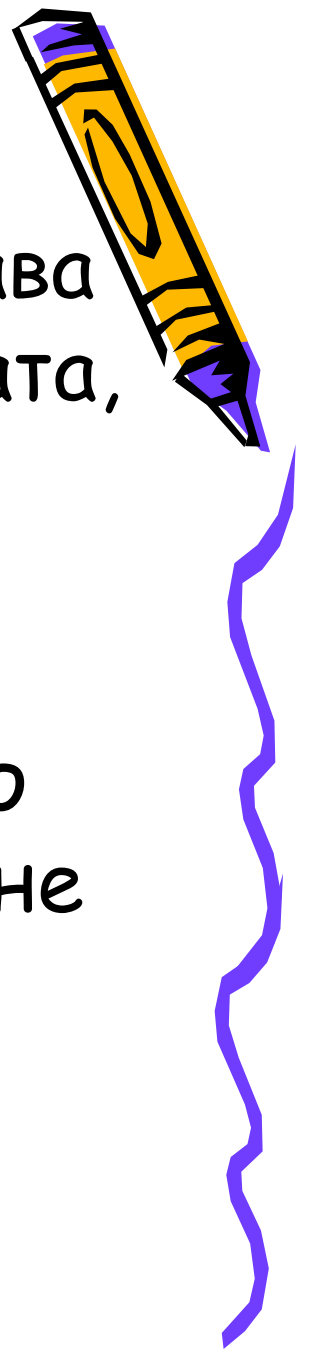
Бива:

- а) свободно - без строга формулировка на въпросите, допуска импровизация, по-голяма свобода на интервюиращия (съобразно реакциите на анкетирания), по-голяма гъвкавост, но съществува голяма вероятност от допускане на пропуски, пропускане на съществена информация или субективизъм, изразен в структурирането, интерпретацията и подбора на критериите при синтезирането и анализа и;

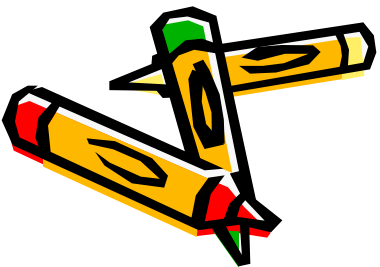
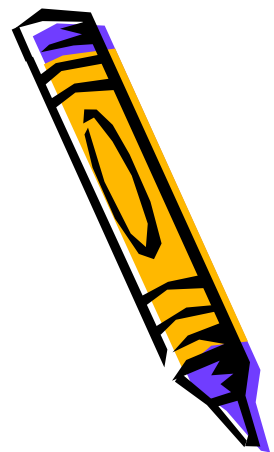

- б) фиксирано интервю - доближава се до характеристиките на анкетата, но за разлика от нея, методът позволява директен контакт с респондента; въпросите са предварително обмислени (което позволява предварително задаване на критерии за статистическа обработка - скалиране);

в) полусвободно интервю -
съчетава предимствата и
недостатъците на предходните
методи, позволява разширяване
кръга от въпроси, съобразно
актуалната ситуация. Изисквания:
въпросите да са конкретни,
еднозначни, ясни, предполагащи
конкретен отговор.

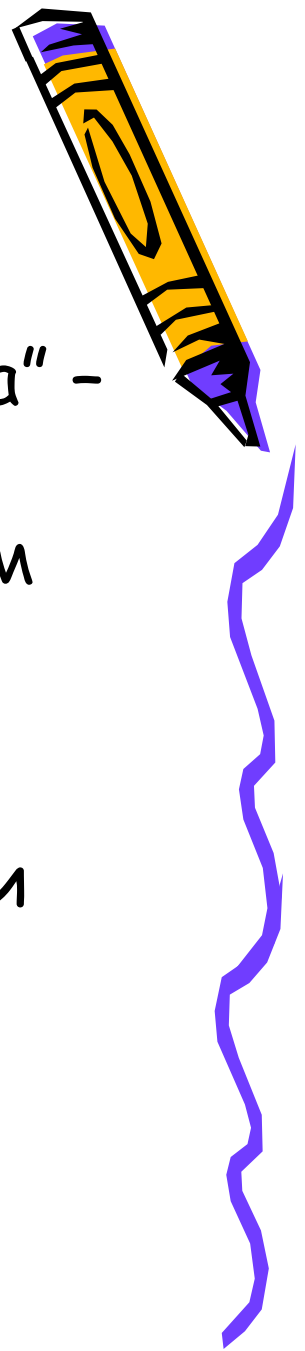
- *"Индивид, който не е поканен да изрази себе си със свои думи, не е мотивиран за участие в интервюто".*

- С използването на тези методи се създават условия за **социално взаимодействие**.
Интервюиращият трябва да създаде атмосфера на доверие, със споделено съгласие от страна на респондента; да умеє да мотивира; да създаде условия за самоизява, да стимулира интелектуалните възможности, положителна емоционална нагласа, удовлетворение от социалното общуване.

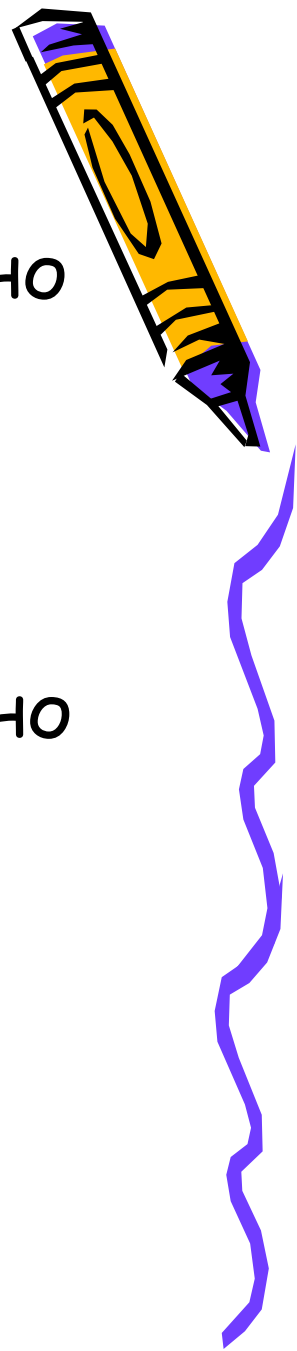

Изисквания:

- При избора на въпросите да се подхожда по принципа на "фунията" - от общи, към конкретни въпроси;
- Допуска се и вариативен подход към въпросите: въпроси, свързани с информираността на индивида, към въпроси, свързани с възприятните му способности към въпроси, изясняващи доверието му към информацията, до въпроси за оценка на явлението.

- Да се създаде атмосфера на незастрашеност, доверие, толерантно отношение.
- Да се избягват крайните категоризации.
- Да се поддържа отношение към интервюиращия като към "мастилено петно".
- Да се изслушва внимателно и се подкрепя споделеното (че е разбрано/правилно възприето).

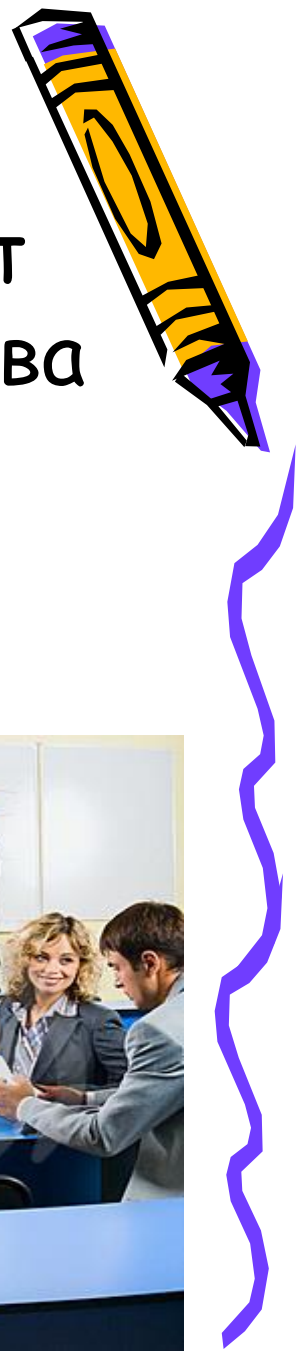

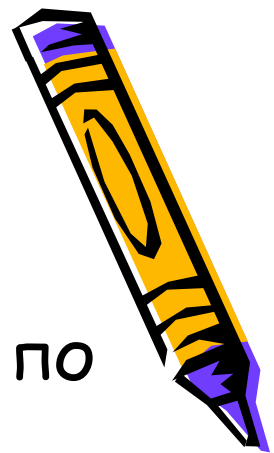
- Да се избере предварително **начина**, по който **ще бъдат регистрирани отговорите**. Когато записването става след събеседването, напълно е възможно част от информацията да е непълна или субективно интерпретирана.
- **Подходите** на регистриране на отговорите са:
  - а) да се записва всичко при пълна предварителна подготовка, свързана с отбелязване по скали - паралелна регистрация;
  - б) да се отсява валидната от невалидната информация, като се отбелязва онази, която изглежда значима;
  - в) автоматична регистрация в графи, по критерии, готова информация за статистическа обработка.

Интервюто трябва да се допълва от други методи на проучване. Трябва активно да се използва метода наблюдение - адекватност, внимание, памет, мислене (разбиране) и др.

3. Анкета (анкетно допитване)

- С метода се задава конкретна **концепция** по отношение на изследваното явление;
- Включените въпроси трябва да са значими и достатъчно **информативни**;
- Въпросите трябва да произтичат от направените предварително **хипотези** (трябва да са свързани както с регистриране на предпоставките и крайните резултати /избор на професия/, така и с проучване на личното мнение/отношение към явлението); въпросите трябва да се отнасят до емпирични индикатори, а не до абстрактни понятия ("Какъв е Вашият социален статус").

Въпросите трябва да са **логически свързани**, да са валидни и надеждни (при повторна проверка да установят същото явление при същите лица).

Въпросите **могат да бъдат**: за факти от поведението (постъпки, действия, резултати); за факти на съзнанието (оценки, мнения, очаквания, планове); проективни (как би реагирало лицето в предполагаема ситуация); тестове.

Допуска се използването на въпроси, които служат за потвърждаване на вече отговорен въпрос. От съществена важност е подреждането на въпросите и уверение за запазване на анонимността.

4. Тест - емпирична диагностична методика.

Положителни и отрицателни страни. Биват:
тестове за достижения; тестове за подбор
(вкл. професионална компетентност); тестове
за скрито свойство (различни способности);
личностни тестове -емоционално
приспособяване, междуличностни отношения,
мотивация, интереси, позиция и др.;
проективни тестове (ТАТ, Розенцвайк).
Скалиране, суров бал. Тестовете могат да
бъдат монофазни/хомогенни и
мултифазни/хетерогенни.

5. Наблюдение.

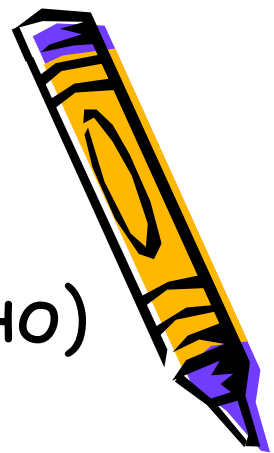

Един от най-използваните методи за емпирично изследване. **Бива:** структурирано - рационален подход - предварително се набелязват онези елементи, които изграждат определени понятия и служат за решаването на изследователската задача (дедуктивен подход - от общото към частното); неструктурирано - подходът е индуктивен, емпиричен; стремеж да се обхване всичко (несистематизирани данни), след което да се отсее важната информация (да се изведе стабилен феномен).

- В социалната ситуация на наблюдение се подлагат: *ПСИХИЧНИ СЪСТОЯНИЯ* (чрез мимика, жест, различните форми на поведение и др.), *характеристиките на общуването* (инициативност, пасивност, честота на контактите, избор на партньори и др.), *дейността* (целенасочените действия, следствие на проявените от индивида интелект, воля, ценности, професионални умения и др.), *екстралингвистичните параметри на речта* (вокализация, допускани грешки, стил на изразяване, времеви и пространствени параметри и др.).

- Регистрирането може да бъде -
непосредствено/сетивно (или писмено)
или опосредствено/апаратно (видео,
аудио). Наблюдение от един или
няколко експериментатора.
Наблюдението в класическия му вид
изисква ненамеса от екзаминатора.
Допуска се (в някои случаи
задължително) манипулативно участие
(върху независимата променлива, за да
се отчете динамиката на зависимата
променлива) - с индиректно участие (по
изискване на екологичната психология).

Наблюдението има и своите недостатъци:
пропускане на детайли, субективно
изкривяване, избирателност/редактиране.

- **Валидността** е свързана с доверието към метода, с регистриране и измерване на конкретно понятие - истинност и достоверност на данните. Може да се докаже и чрез външен критерий или метод. **Надеждността** се проверява чрез независимите оценки на повече от един наблюдатели, визиращи едно явление или няколко наблюдателя за две или повече идентични събития.

6. Контент-анализ.

- Проучванията се отнасят до **две важни процеса** - общуването, взаимодействията и обmena на информация между хората. В хода на социалните контакти се впитат редица "скрити" явления - социализация, усвояване на общественото мнение, социална промяна и др., които добиват външно наблюдаеми индикации, които могат да бъдат "разчетени".

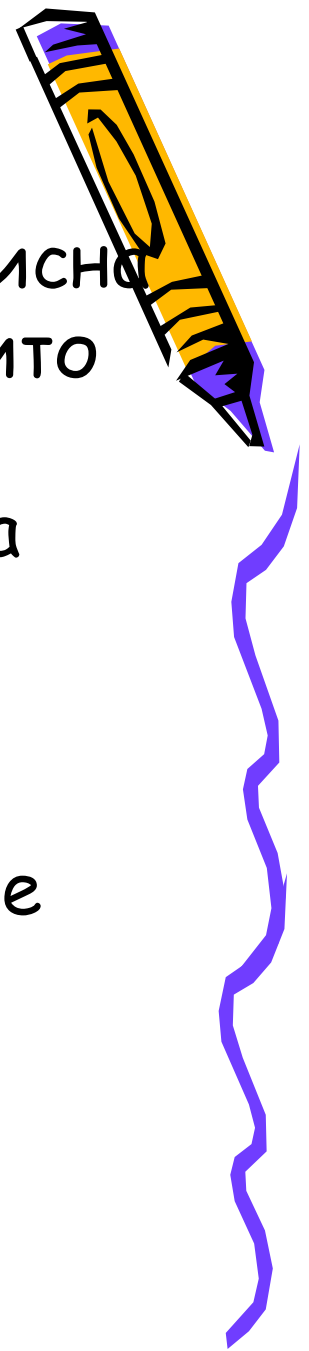

- Речта е важен и много информативен компонент в процеса на общуване. Контент-анализът е насочен именно към онези речеви и поведенчески специфики, демонстрирани от общуващите и към характеристиките на самата информация за изучаване на свързаните със социалната ситуация обекти и явления. Контент-анализът ползва услугите на семантични, лингвистични, семиотични и др. методи.
- Насочен е към разкриване на съдържанието на вляганите в процеса на общуване идеи, мисли, намерения, очаквания, оценки и т.н.

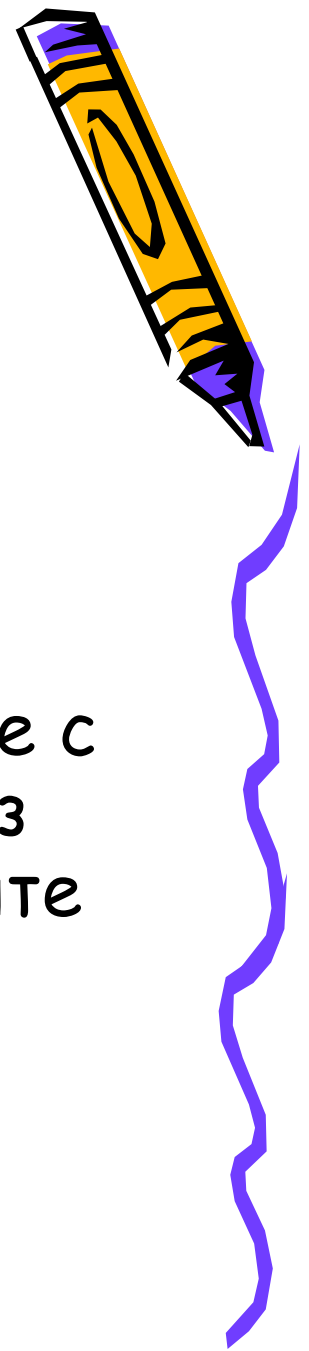

За регистрация на контекста на една записна единица се построяват **клъстърри**, които обхващат например, свързаните с конкретно съществително (избрано за единица на анализа) всички прилагателни или глаголи, с които лицето се явява обект или субект в ситуацията. След което клъстъррите се класифицират и отнасят към съответните теоретични категории.

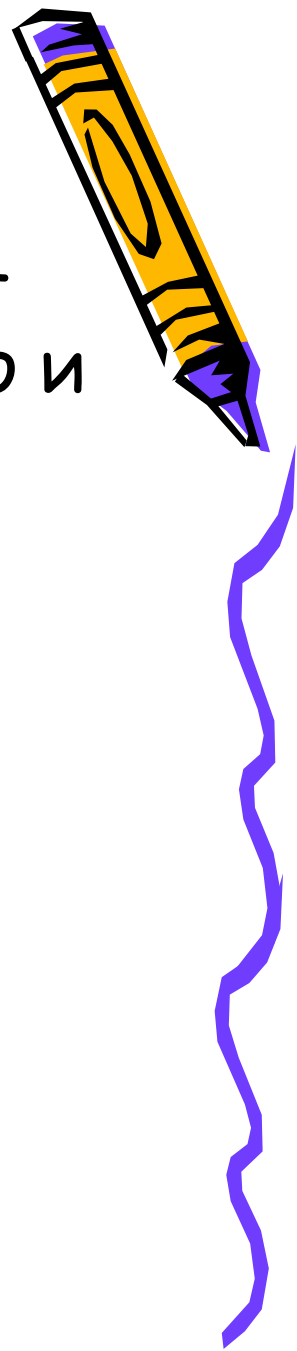

7. Скалиране.

- Според С. Стивънс измерването представлява процес, при който на нещата се приписват числа в съответствие с определени правила.
- Идентифицирането на дадено явление с числова стойност се осъществява чрез скали, които се разпределят в следните групи: скали на наименования (номинални), степени, интервални и абсолютни.

Всяка скала се проверява за **валидност** – доколко скалата измерва свойството и **надеждност** – до колко скалата дава идентични резултати в различни моменти или при различни изследователи. Контент-анализът е широко използван метод с огромни възможности за приложение в социалния живот.

